

development of the European integration processes of Ukraine and its desire to enter the list of economically and technologically advanced countries, one of the main actual economic problems is the problem of achieving the world level of national economy competitiveness through the formation of its own innovation and investment model on the basis of the national innovative system and active interregional cooperation development.

As a result of a comprehensive survey of Ukraine's rating on the global competitiveness index over the past 10 years, it is found out that there is a direct relationship between the competitive advantages of the national economy and its ability to implement innovations. The rating assessment also showed that the type of Ukrainian national innovative system model does not refer to the basic determinants that influence the pace of innovation development of the country and the level of its competitiveness.

Taking into account the fact that Ukraine is increasingly involved in the processes of integration and globalization, the main economic partners of Ukraine are the EU and Asia countries, the comparative analysis of the global competitiveness index components in Ukraine and the mentioned regions is conducted. The analysis showed a significant backwardness of the country by the components that form the basis of competitiveness, but alongside it, there are quite strong positions in terms of all aspects of innovation activity, namely the availability of educational and scientific infrastructure, population having higher education, skilled personnel and the labor market, relatively moderate patent activity and intensity of R&D and technological capabilities of industrial enterprises. Thus, it is pointed out that the characteristic feature of the Ukrainian innovation environment is, on the one hand, the presence of significant intellectual potential, and, on the other hand, the lack of conditions for its full implementation.

On the basis of the analysis it was proved that today the indicators of the national innovative system development in Ukraine continue to be exceptionally low, that is the result of the fact that the organizational securement of the national innovative system development is still at the stage of reformation. It is determined that in the context of constantly increasing influence of innovations on the current state of the world economic system and the intensification of interregional innovation cooperation processes, Ukraine urgently needs to introduce as soon as possible an effective strategy for the development of the national innovative system that will ensure achievement of the high international competitive status of the country on the world market in the long run. It is found out that so far in Ukraine there are only separate elements of the national innovative system that are not interconnected enough.

As a result of this research, the strategy of forming the national innovative system of Ukraine in terms of interregional innovation cooperation was worked out, which allowed to develop practical recommendations for the creation of the efficiently functioning national innovative system.

УДК 332.142.2

Н.В.Балабанова

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті на основі окремих економічних показників здійснено оцінку дисбалансів розвитку регіонів України; визначено, що саме територіальні відмінності виступають одним з головних об'єктів державної регіональної політики;

окреслено інструменти державного управління регіональним розвитком.

Ключові слова: регіони України, регіональний розвиток, державна регіональна політика, диспропорції регіонального розвитку.

Постановка проблеми. Значний рівень регіональних відмінностей в економіці України обумовлюють актуальність вирішення задач державної регіональної політики, спрямованої на подолання негативних тенденцій та послідовне зниження в країні рівня територіальної асиметрії.

З одного боку, регіональні диспропорції є природним явищем з урахуванням відмінностей територій у географічних, природно-кліматичних факторах, яке є характерним як для всієї світової економіки, так і для окремих регіонів та країн. З іншого – територіальна диференціація в різних країнах має свої особливості, які виникли як результат відмінностей у характері та рівні розвитку виробничих сил.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблематики соціально-економічного регіонального розвитку присвячено чимало наукових праць вітчизняних авторів. Серед фахівців України слід зазначити таких авторів: З. С. Варналій, В. Є. Воротін, Б. М. Данилишин, М. І. Долішній, Ю. В. Макогон, А. І. Мокій, О. М. Нижник, В. С. Кравців, С. А. Романюк, В. І. Чужиков.

Виклад основного матеріалу. Важливою тезою в ідеології регіональної політики є уявлення про те, що до головних її об'єктів відносяться різного роду територіальні відмінності, зокрема, у рівні економічного розвитку, зайнятості або доходів населення, структурі економіки, різних умовах ведення бізнесу та розвитку підприємництва та ін. Відповідно державна регіональна політика повинна бути спрямована на подолання диспропорцій економічного розвитку регіонів та створення умов, що дозволяють регіонам повністю реалізувати свій потенціал. До основних причин регіональних диспропорцій можна віднести (рис.1):

В даний час існує дуже багато різних методик оцінки дисбалансів розвитку регіонів, всі вони свідчать про значні диспропорції в регіональному розвитку. При цьому, яку б мету не ставили перед собою автори методик, в разі якщо оцінюються економічні показники, при відмінності у підходах регіони-лідери і регіони-аутсайтери залишаються практично незмінними. Регіональні відмінності можна оцінити за різними критеріями. З урахуванням того, що метою є оцінка рівнів економічного розвитку регіонів, то в якості базових використані різні показники: валовий регіональний продукт, валовий регіональний продукт на душу населення; обсяги реалізованої продукції суб'єктами господарювання; обсяги реалізованої промислової продукції; обсяги експорту товарів; обсяги експорту послуг; дохід у розрахунку на одну особу; обсяги капітальних інвестицій; рівень безробіття. Зазначені та інші характеристики застосовуються різними дослідниками для оцінки диспропорцій регіонального розвитку.

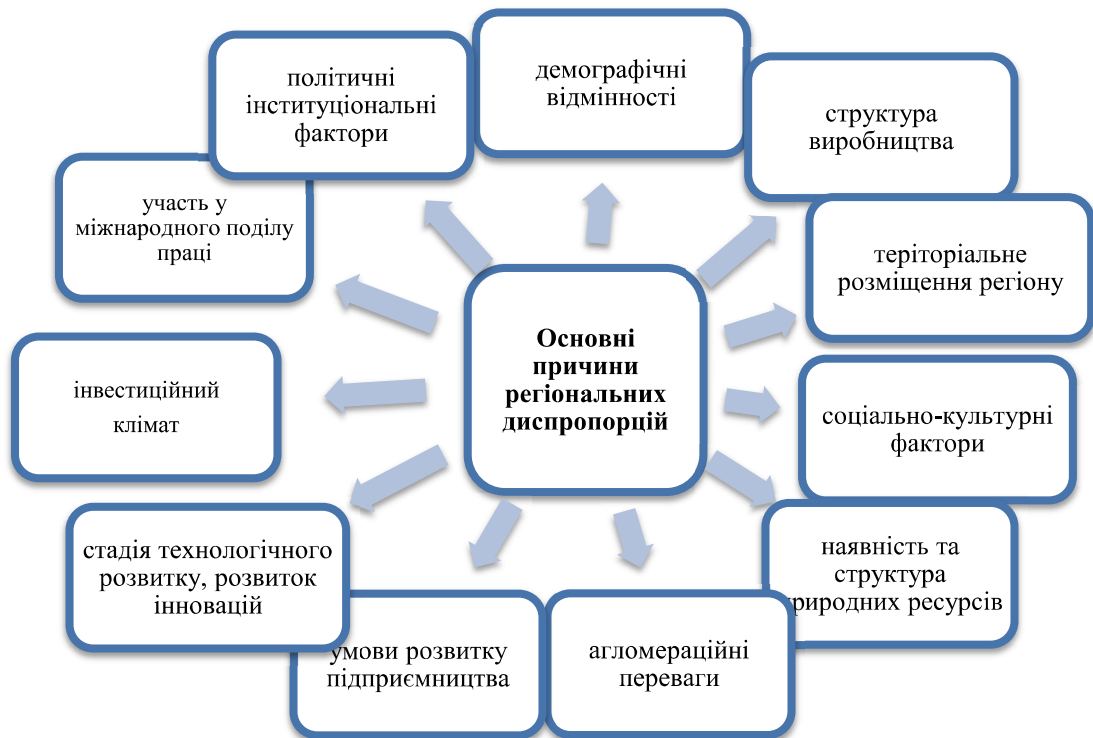

Рис.1. Основні причини регіональних диспропорцій [6]

Диференціація регіонів України за 2015 рік за представленими показниками здійснювалась за допомогою показників розмаху варіацій, коефіцієнту варіації та коефіцієнту асиметрії (табл.1)

Таблиця 1

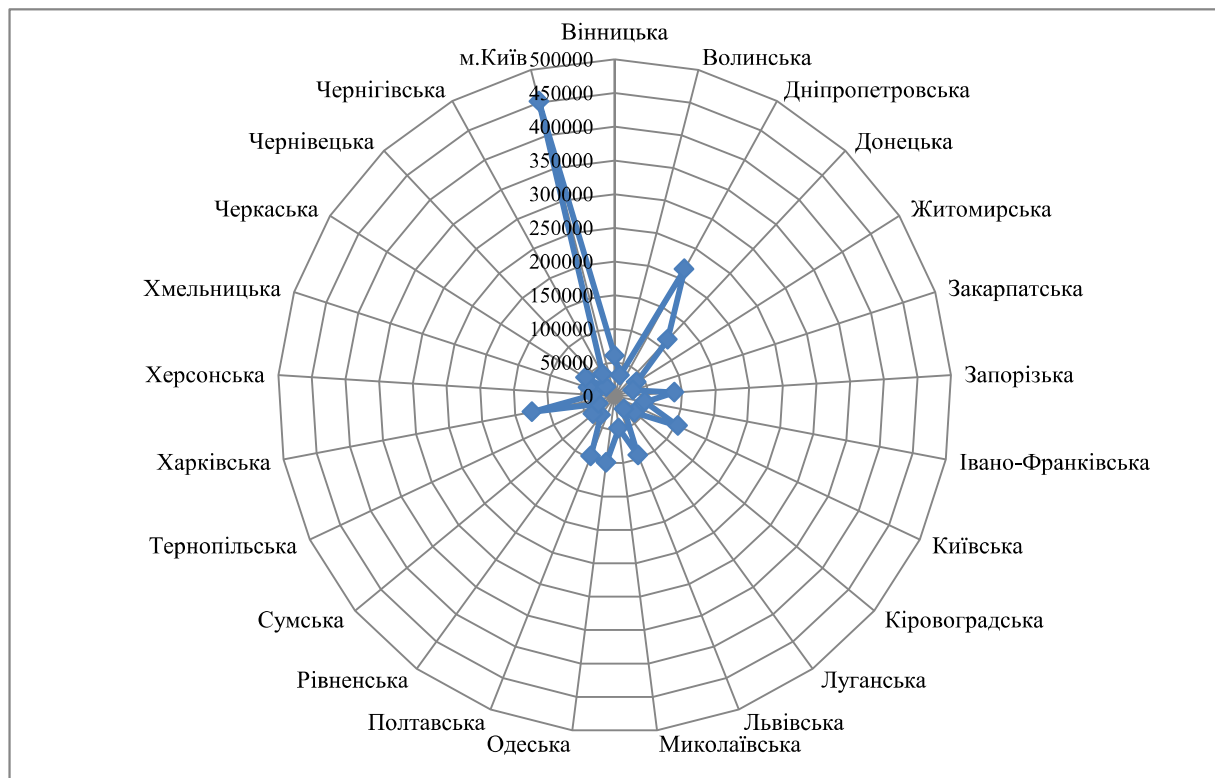
Окремі показники для оцінки диспропорцій розвитку регіонів України (2015 р.)

Показник	Середнє значення	Мінімальне значення	Максимальне значення	Розмах варіації	Коефіцієнт варіації	Коефіцієнт асиметрії
Валовий регіональний продукт, млн.грн	79541,8	18506	451700	433194	112,43	3,34
Валова додана вартість, млн.грн	67575,5	17086	392402	375316	112,95	3,53
Валовий регіональний продукт на душу населення, грн	41509,6	1078	155904	154826	66,74	3,06
Обсяги реалізованої продукції суб'єктами господарювання, млн.грн	228657,2	26732,2	2131613,2	2104881	183,33	4,24
Обсяги реалізованої промислової продукції, млн.грн	70397,2	8635,1	324367,5	315732,4	104,76	2,14
Обсяги експорту товарів, тис.дол.США	1450535,6	119319,1	8568787	8449467,9	133,36	2,75
Обсяги експорту послуг, тис.дол.США	241402,6	18133	2594787,4	2576654,3	216,58	4,14
Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн	29436,8	14882,5	75794,4	60911,9	36,75	3,42
Обсяги капітальних інвестицій, млн.грн	13046,5	2444,9	96810,7	94365,8	145,67	3,89
Рівень безробіття, %	10,4	6,6	16,9	10,3	23,69	0,54

Складено та збережено на підставі даних[5]

На основі аналізу представлених показників можна стверджувати наявність значної диференціації між регіонами України. Якщо коефіцієнт розмаху варіації дає лише умовне уявлення про відмінності у всьому розподілі, так як він спирається на крайні значення, то коефіцієнт варіації характеризує розподіл в цілому [6]. По всім досліджуваним показникам рівень варіації значень за окремими регіонами значно перевищує однорідні розподіли (коефіцієнт варіації більше 33%), причому найзначніші відмінності регіональних значень виявлено за такими економічними параметрами як обсяги валового регіонального продукту (112,43%), обсяги реалізованої продукції суб'єктами господарювання (183,33%), обсяги експорту товарів (133,36%), обсяги експорту послуг (216,58%) та обсяги капітальних інвестицій (145,67%).

Регіонами-лідерами за показником валового регіонального продукту є Дніпропетровська (10,83%), Донецька (5,78%), Київська (5,23%), Львівська (4,76%), Полтавська (4,82%), Харківська (6,28%) області та м.Київ (22,72%), які разом виробляють майже 61% сукупного ВРП (рис.2)

**Рис.2. Розподіл валового регіонального продукту за регіонами України, 2015 р.
(млн.грн)**

Майже ці ж регіони лідирують за показником валового регіонального продукту на душу населення, значення якого перевищує середній рівень за регіонами (41509,6 гривень): Дніпропетровська область (65897), Київська область (60109), Полтавська область (66390), Харківська область (45816) та м.Київ (155904) (рис.3).

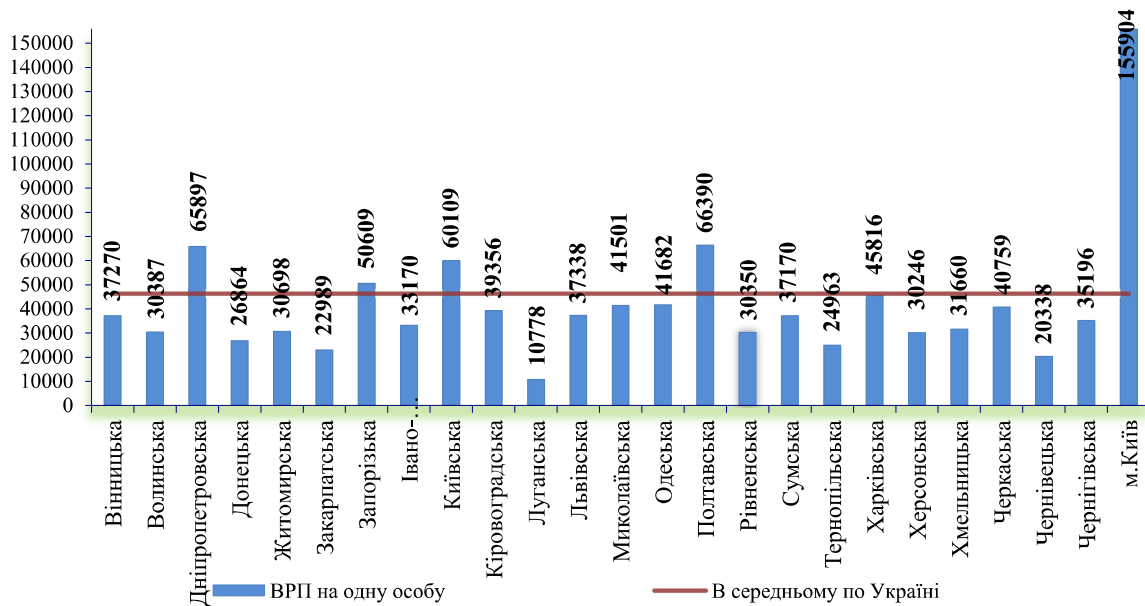

Рис.3. Розподіл валового регіонального продукту на душу населення за регіонами України, 2015 р. (грн.)

Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» (2005) запроваджено механізм підтримки депресивних територій, який передбачає виділення бюджетних коштів на реалізацію програми подолання депресивності територій, що визнані такими, а також залучення міжнародної технічної допомоги та інших джерел фінансування. Депресивними згідно зазначеного документа визнаються регіони, у яких протягом останніх п'яти років було зафіксовано найнижчі середні показники валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу.

За середньою величиною валового регіонального продукту на одну особу протягом 2011-2015 рр. територіями з найнижчим її рівнем є Закарпатська, Луганська, Тернопільська, Херсонська та Чернівецька області. Та якщо для Луганської області значне зниження величини валового регіонального продукту на душу населення обумовлене змінами геополітичної ситуації у країні, то для інших територій зазначена ситуація є досить типовою (таблиця 1).

Таблиця 1

Регіони-аутсайтери за середньою величиною валового регіонального продукту на одну особу, 2011-2015 рр. (грн.)

Рейтинг з-поміж 25 регіонів	Регіон (область)	Середнє значення ВРП на одну особу за 2011-2015 рр. (грн.)	Відношення до середнього по Україні, %	Зростання ВРП на одну особу у 2015 р. порівняно з 2011 р. (разів)
21	Херсонська	22298	67,6	1,7
22	Тернопільська	19664	59,6	1,5
23	Закарпатська	19073	57,8	1,3
24	Луганська	18830	57,1	0,4
25	Чернівецька	16643	50,5	1,4

Складено та розраховано на підставі даних[5]

Результати діагностики регіональних асиметрій за обсягами експорту товарів та послуг показали, що найвагомішими експортерами послуг є Донецька (5,77% загального обсягу експорту послуг країни), Львівська (6,6%), Миколаївська (6,98%),

Одеська (12,87%) області та м.Київ (43%). В цілому на зазначені регіони приходиться більше 75% загального регіонального експорту послуг. Сім регіонів – Дніпропетровська (16,17%), Донецька (9,46%), Запорізька (6,32%), Київська (4,7%), Миколаївська (4,6%), Одеська (4,19%) області та м.Київ (23,63%) забезпечують 45% сукупного регіонального експорту товарів.

Схожі тенденції у співставленні між регіонами спостерігаються і щодо обсягів капітальних інвестицій, де регіонами-лідерами є Дніпропетровська (9,45% загального регіонального обсягу капітальних інвестицій), Київська (9,52%), Львівська (5,21%), Одеська (4,6%), Харківська (4,81%) області та м.Київ (29,7%).

Виявлені дисбаланси економічного розвитку регіонів України є досить стійкими, адже вони не тільки зберігаються на протязі тривалого періоду, а й мають тенденцію до посилення. Так, наприклад, коефіцієнт варіації за показником валового регіонального продукту у 2004 році склав 103,4%. Отже, диспропорції між регіонами не тільки збереглися, а й посилюються, адже за результатами 2015 року розмах варіації склав 112,43%.

Порівнюючи структурні стандарти за показником частки окремих видів діяльності у ВДВ країн «великої сімки», країн «тривалого економічного зростання» та «трансформаційних країн» можна дійти висновку, що структура економіки України суттєво відрізняється від цих груп країн [8] (табл.2).

Таблиця 2

Структурні стандарти за часткою валової доданої вартості

Вид економічної діяльності	Внутрішні структурні стандарти	Зовнішні структурні стандарти		
		Короткострокова перспектива	Середньострокова перспектива	Довгострокова перспектива
		Групи країн		
	<i>Україна</i>	<i>Трансформаційні країни</i>	<i>Країни лідери економічного зростання</i>	<i>Країни «великої сімки»</i>
Сільське господарство	14,2	3,6	2,5	1,5
Промисловість	19,7	28	24,9	20,6
Будівництво	2,3	6,7	8,2	5,7
Транспорт і торгівля	24,2	24,7	19,7	19,9
Фінансові та страхові послуги	4	18,8	24,7	29,6
Інші послуги	35,6	18,2	20	22,7

Складено та розраховано на підставі даних [5,8]

Найменше розходжень із показниками виділених груп країн спостерігається у сфері промисловості, транспорту і торгівлі, проте частка фінансового сектору є значно меншою, ніж в усіх групах країн, а сектор сільського господарства – значно вищим, що свідчить про невідповідність структури економіки України світовим структурним стандартам.

Характерною ознакою структури економіки України є домінування третинного сектору економіки, частка якого у 2015 р. становила 60,23%. Міжрегіональні порівняння свідчать, що найвищі показники питомої ваги третинного сектора спостерігаються у м. Києві (88%), Закарпатській (65%), Львівській (68%), Одеській (71%) та Чернівецькій (60,3%) областях. Індустріальні галузі, що формують вторинний сектор економіки регіонів традиційно сконцентровані у Запорізькій (38,7%), Донецькій (30%), Дніпропетровській (26,8%), Івано-франківській (26,4%) та

Рівненській (26,8%) областях. Натомість первинний сектор, що включає аграрні галузі є вагомим за часткою у Вінницькій (31,2%), Дніпропетровській (28,4%), Житомирській (29,3%), Полтавській (47%), Кіровоградській (41,8%), Луганській (36%), Сумській (34,7%), Херсонській (38,3%) та Чернігівській (36,7%) областях. Загалом внесок регіонів у виробництво ВДВ також характеризується значним рівнем диференціації (таблиця 3).

Таблиця 3

Міжрегіональні порівняння формування валової доданої вартості за видами економічної діяльності, 2015 р.

Область	Вид економічної діяльності														
	сільське господарство	добувна промисловість	переробна промисловість	постачання енергії	будівництво	торгівля	транспорт	готельно-ресторанна сфера	фінанси	нерухомість	сфера державного управління	охорона здоров'я	інформація та телекомунікації	технічна діяльність	освіта
Вінницька	30,91	0,97	16,24	4,17	1,55	10,00	5,66	0,46	1,51	7,18	7,82	3,67	2,84	0,96	6,07
Волинська	21,29	0,39	15,57	1,30	2,41	17,75	8,01	0,61	2,11	9,27	7,35	3,45	1,15	1,77	7,57
Дніпропетровська	9,56	19,78	22,88	2,35	1,46	12,53	6,56	0,50	2,94	6,59	4,26	2,67	2,05	1,70	4,18
Донецька	8,16	14,55	23,77	4,26	2,25	9,54	12,99	0,30	3,23	7,41	5,52	2,34	1,64	0,68	3,35
Житомирська	25,00	5,08	12,29	1,91	1,16	9,98	5,03	0,53	3,34	8,37	13,58	3,84	2,06	0,87	6,97
Закарпатська	18,42	0,52	13,00	1,50	2,50	15,27	9,41	1,53	2,82	10,06	8,66	5,16	1,14	1,14	8,86
Запорізька	15,22	2,28	28,44	9,72	0,97	11,13	4,31	0,68	4,55	5,62	5,91	3,42	1,50	1,34	4,91
Івано-Франківська	15,29	7,74	10,30	8,70	7,80	14,99	6,70	0,98	2,67	7,33	4,96	3,56	1,11	1,38	6,50
Київська	17,44	0,36	17,40	2,86	3,59	18,57	12,11	0,68	1,32	8,96	6,71	2,39	1,85	1,98	3,78
Кіровоградська	37,60	5,22	11,95	1,68	0,88	8,39	9,85	0,27	1,40	5,74	7,00	2,87	0,86	0,82	5,46
Луганська	21,15	16,05	13,89	2,13	1,09	5,21	5,28	0,27	2,16	8,28	11,55	3,25	2,23	1,64	5,81
Львівська	11,54	2,84	12,65	3,54	2,56	15,98	9,76	1,29	2,99	10,53	7,47	4,23	5,52	2,10	6,99
Миколаївська	26,09	0,42	12,98	7,04	1,75	13,25	11,16	0,62	1,97	5,71	7,87	2,80	1,61	1,27	5,45
Одеська	12,75	0,01	11,62	2,43	3,21	13,94	20,46	1,42	2,40	9,38	7,29	4,07	2,85	1,99	6,18
Полтавська	22,15	25,71	16,94	2,02	1,49	6,56	6,20	0,34	2,46	5,14	3,92	2,19	0,76	0,78	3,35
Рівненська	20,81	1,47	13,50	11,68	1,93	15,63	5,60	0,53	1,37	6,98	7,40	3,64	1,12	0,74	7,60
Сумська	27,02	8,56	15,86	1,86	0,88	11,80	4,79	0,39	2,14	7,57	7,74	3,22	1,14	0,93	6,11
Тернопільська	30,23	1,18	11,61	1,63	1,66	11,79	7,73	0,59	2,36	8,75	6,64	4,05	1,75	0,85	9,20
Харківська	14,83	8,86	15,03	2,95	2,14	13,36	8,10	0,67	2,78	7,74	5,54	3,27	5,03	2,84	6,86
Херсонська	39,11	0,22	10,14	2,21	0,85	10,18	5,93	0,84	2,58	7,26	7,31	3,72	1,38	1,10	7,18
Хмельницька	32,74	0,70	12,10	6,21	2,07	10,34	5,04	0,50	1,56	7,94	7,92	3,65	1,03	0,95	7,26
Черкаська	28,60	0,53	21,44	2,78	1,25	11,81	5,97	0,53	2,13	8,26	5,12	3,06	1,54	1,27	5,71
Чернівецька	26,63	0,33	6,30	3,92	3,48	11,13	6,29	0,97	2,58	10,37	8,87	4,98	1,88	1,35	10,92
Чернігівська	31,78	5,95	11,72	3,30	1,04	10,13	4,26	0,43	1,90	7,53	9,82	3,30	1,80	1,10	5,94
м.Київ	0,02	0,00	7,13	1,68	3,31	31,66	7,37	0,95	9,56	7,14	3,30	2,86	11,99	9,98	3,06

Складено та розраховано на підставі даних[5]

За отриманими значеннями питомих ваг окремих видів діяльності у структурі формування валової доданої вартості регіонів України сільське господарство, переробна промисловість, торгівля, сфера державного управління та інформація і телекомунікації здійснюють істотний внесок у регіональний розвиток за більшістю регіонів країни. Зокрема, в сфері сільського господарства в середньому по регіонах формується 22,7% валової доданої вартості (виключенням є м.Київ, де цей показник складає 0,02%); вклад переробної промисловості забезпечує в середньому формування 14,7% ВДВ (виключенням є Чернівецька область, де питома вага складає 6,3%); сфера торгівлі формує 12,9% ВДВ регіонів (у Луганській області – 5,2%, у Полтавській – 6,56%).

Формування валової доданої вартості у таких сферах діяльності, як добувна промисловість, постачання електроенергії та транспорт має більш специфічну регіональну диференціацію. Так, добувна промисловість здійснює значний вплив на регіональний розвиток таких областей, як Дніпропетровська (19,78%), Донецька (14,55%), Луганська (16,05%), Полтавська (25,7%), Харківська (8,9%). А такі напрями діяльності як наукова та технічна діяльність та інформація та телекомунікації забезпечують формування істотної частини ВДВ тільки для м. Києва.

Отже, економіка регіонів у сучасній Україні характеризується незбалансованим розвитком та неоднорідністю соціально-економічного становища окремих частин країни. Комплексне управління регіоном передбачає активізацію внутрішніх зусиль кожного регіону для досягнення власних цілей розвитку.

Державне регулювання економічного розвитку регіонів реалізується через систему взаємоузгоджених елементів, що разом і складають механізм управління регіональним розвитком [3]. Інструментами такого управління і запровадження державної регіональної політики виступають: нормативно-правова база, бюджетно-фінансове регулювання та вибіркове підтримання окремих регіонів, пряме державне інвестування, державні регіональні програми соціально-економічного розвитку, функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, розвиток міжрегіонального та прикордонного співробітництва.

Для деяких областей необхідними заходами регіональної політики є: створення преференційного режиму для бізнесу; застосування пільгового оподаткування; адресне спрямування цільових державних інвестицій; кредити, гранти та субсидії для соціального розвитку; установлення і диференціація обмежень та нормативів [7]. Однією з основних форм державної політики регіонального розвитку є національні програми вирішення складних проблем у великих регіонах та містах, що впроваджуються та фінансуються з державних і місцевих бюджетів.

Практика застосування в Україні механізмів стимулювання розвитку регіонів свідчить, що підтримання територій шляхом бюджетних дотацій є малоефективною і практично вичерпала себе на перспективу як така, що знищує економічну мотивацію регіонів до саморозвитку. Натомість необхідно здійснювати стимулювання регіонів-реципієнтів шляхом пільгових ринкових механізмів, які включають податкові преференції, пільгові кредити, інвестиційні дотації, цільові трансферти тощо [3].

Щодо специфіки формування державної регіональної політики стосовно територій з високою концентрацією промисловості, зокрема монофункціональних міст, визначальну роль для їх розвитку має система інвестування. Існує багато прикладів розвитку територій, відомих у світовій економіці, де надлишкова фінансова участь держави стала фактором інерційного розвитку індустріальних галузей, які засвоювали ресурси регіону. Старопромислові галузі поглинали великі інвестиційні ресурси держави, що сприяло стриманню інноваційного розвитку територій [4]. Тому необхідним є створення умов, сприятливих для їх інноваційного зростання.

Як один із напрямів переходу на інноваційний шлях розвитку дослідники пропонують використовувати індикативне планування (національне, регіональне, місцеве) із вбудованою системою стимулювання до досягнення цільових показників розвитку, що має знизити невизначеність в економічному житті. Акцентується увага не тільки на його видимому кінцевому результаті – довгострокових орієнтирах розвитку економіки, які знижують ризики для господарюючих суб'єктів, але й на самому комунікативному процесі спільної розробки рішень, який поліпшує інституціональне середовище, формує організаційну ідентифікацію на різних рівнях спільності та підвищує довіру між контрагентами через постійну відкриту взаємодію уряду та бізнесу [4]. Важливого значення у сучасних умовах набуває такий інструмент

активізації регіонального розвитку та впливу держави на розвиток регіонів, як формування підприємницького середовища.

Висновки. Економіка регіонів України характеризується незбалансованим розвитком та неоднорідністю соціально-економічного становища окремих частин країни. І саме територіальні відмінності, зокрема, у рівні економічного розвитку, зайнятості або доходів населення, структурі економіки, різні умови ведення бізнесу та розвитку підприємництва виступають одним з головних об'єктів державної регіональної політики.

Державне регулювання економічного розвитку регіонів реалізується через систему взаємоузгоджених елементів, що разом складають механізм управління регіональним розвитком. Інструментами такого управління і запровадження державної регіональної політики виступають: нормативно-правова база, бюджетно-фінансове регулювання та вибіркове підтримання окремих регіонів, пряме державне інвестування, державні регіональні програми соціально-економічного розвитку, функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, розвиток міжрегіонального та прикордонного співробітництва, формування підприємницького середовища.

Список використаної літератури

1. Данилишин Б. М. Просторова організація продуктивних сил України: мезо- та мікрорегіональний рівень / Б. М. Данилишин, Л. Г. Чернюк, М. І. Фащевський; Рада із вивчення продуктивних сил України НАН України. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 572 с. Danylyshyn B. M. Prostorova orhanizatsiia produktyvnykh syl Ukrainy: mezo- ta mikrorehionalnyi riven / B. M. Danylyshyn, L. H. Cherniuk, M. I. Fashchevskiy; Rada iz vyvchennia produktyvnykh syl Ukrainy NAN Ukrainy. – Vinnytsia: Knyha-Veha, 2007. – 572 s.

2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с. Derzhavna rehionalna polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni priorityty: monohrafiia / za red. Z.S. Varnaliia. – K.: NISD, 2007. – 820 s.

3. Державне управління регіональним розвитком України: монографія/ за ред. В. Є. Вороніна, Я. А. Жаліла. – К.: НІСД, 2010. – 288 с. Derzhavne upravlinnia rehionalnym rozvytkom Ukrainy: monohrafiia/ za red. V. Ye. Voronina, Ya. A. Zhalila. – K.: NISD, 2010. – 288 s.

4. Кузьменко Л.М., Солдак М.О. Старопромислові регіони України: інституціональні особливості розвитку [Електронний ресурс] – Режим доступу до документу: http://iep.donetsk.ua/publish/sbor/all_text/12011/stl_01.pdf. Kuzmenko L.M., Soldak M.O. Staropromyslovi rehiony Ukrainy: instytutsionalni osoblyvosti rozvytku [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do dokumentu: http://iep.donetsk.ua/publish/sbor/all_text/12011/stl_01.pdf.

5. Офіційний сайт державної служби статистики України: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> – Назва з екрану. Ofitsiynyi sait derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy: [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua> – Nazva z ekranu.

6. Петросянц В.З. Зарубежный опыт государственного регулирования регионального развития [Электронный ресурс] – Режим доступа к документу: <https://cyberleninka.ru/article/v/zarubezhnyy-opyt-gosudarstvennogo-regulirovaniya-regionalnogo-razvitiya>. Petrosyants V.Z. Zarubezhnyy opyt gosudarstvennogo regulirovaniya regionalnogo razvitiya [Elektronnyy resurs] – Rezhim dostupa k dokumentu:

<https://cyberleninka.ru/article/v/zarubezhnyy-opyt-gosudarstvennogo-regulirovaniya-regionalnogo-razvitiya>

7. Статистичні методи оцінки регіонального розвитку: навчальний посібник / під ред. д-ра екон. наук, проф. Раєвнєвої О. В. – Х. : ФОР Александра К. М., 2016. – 328 с. Statystychni metody otsinky rehionalnoho rozvytku: navchalnyi posibnyk / pid red. d-ra ekon. nauk, prof. Raievnievoi O. V. – Kh. : FOP Aleksandrova K. M., 2016. – 328 s.

8. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні. Наукова доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2015. – 204 с. Terytorialnyi rozvytok ta rehionalna polityka v Ukraini. Naukova dopovid / NAN Ukrainy. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy»; nauk. redaktor V.S. Kravtsiv. – Lviv, 2015. – 204 s.

9. Управління регіональним розвитком: проблеми та перспективи: монографія / Н. Л. Гавкалова, Л. Й. Аведян, Г. М. Шумська та ін.; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Гавкалової Н. Л. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2013. – 400 с. Upravlinnia rehionalnym rozvytkom: problemy ta perspektyvy: monohrafiia / N. L. Havkalova, L. Y. Avedian, H. M. Shumska ta in.; za zah. red. dokt. ekon. nauk, profesora Havkalovoi N. L. – Kh. : Vyd. KhNEU im. S. Kuznetsia, 2013. – 400 s.

Стаття надійшла до редакції 18.10.17.

N.V.Balabanova

TERRITORIAL DISTINCTIONS AS AN OBJECT OF THE STATE REGIONAL POLICY

In the article, on the basis of separate economic indicators, an estimation of imbalances of development of regions of Ukraine; it is determined that territorial differences are one of the main objects of the state regional policy; outlined the instruments of state management of regional development.

It is determined that the main causes of regional disproportions are: socio-cultural factors, availability and structure of natural resources, agglomeration advantages, conditions of entrepreneurship development, the stage of technological development, innovation development, investment climate, participation in the international division of labor, political institutional factors, demographic differences, production structure.

In order to assess the levels of economic development of the regions of Ukraine, the following indicators were used as the base indicators: gross regional product, gross regional product per capita; volumes of sold products by business entities; volumes of sold industrial products; volumes of export of goods; volumes of export of services; income per person; volume of capital investments; unemployment rate. The differentiation of the regions of Ukraine for 2015 according to the presented indicators is carried out with the help of indicators of the scale of variations, coefficient of variation and the coefficient of asymmetry.

On the basis of the analysis of indicators, a significant differentiation was found between the regions of Ukraine. In all of the investigated indicators, the level of variation of values in individual regions significantly exceeds homogeneous distributions (the coefficient of variation is more than 33%), with the most significant differences in regional values determined by such economic parameters as the volumes of gross regional product (112.43%), volumes of products sold by entities (183.33%), exports of goods (133.36%), exports of services (216.58%) and capital investments (145.67%).

The regions-leaders in terms of the gross regional product are Dnipropetrovsk (10.83%), Donetsk (5.78%), Kyiv (5.23%), Lviv (4.76%), Poltava (4.82%), Kharkiv (6.28%)

and Kyiv (22.72%), which together produce almost 61% of the gross regional product.

Similar tendencies in comparison between regions are observed both in terms of volume of capital investments, volumes of exports of goods and services, where the leading regions are Dnipropetrovsk, Kyiv, Lviv, Odesa, Kharkiv oblasts and Kyiv.

The identified imbalances in the economic development of the regions of Ukraine are quite stable, as they are not only stored for a long period, but also tend to increase.

According to the obtained values of the specific weights of certain types of activity in the structure of the gross value added of the regions of Ukraine it is determined that agriculture, processing industry, trade, the sphere of state administration and information and telecommunications make a significant contribution to regional development in most regions of the country. The formation of gross value added in areas of activity such as extractive industry, electricity supply and transport has a more specific regional differentiation.

State regulation of the economic development of the regions is implemented through a system of mutually agreed elements, which together constitute a mechanism for managing regional development. The instruments of such management and introduction of state regional policy are: regulatory and budgetary framework, fiscal and financial regulation and selective support of particular regions, direct state investment, state regional programs of social and economic development, functioning of special (free) economic zones, development of interregional and border cooperation.

Key words: regions of Ukraine, regional development, state regional policy, disproportions of regional development.

УДК 338.47:005.343(477)(045)

К.В. Новікова

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ МОРСЬКИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ

Стаття присвячена оцінці конкурентних переваг морських торговельних портів України. Автором запропоновано алгоритм оцінки рівня конкурентоспроможності морських портів, в основі якого знаходиться методика розрахунку та аналізу інтегральних показників. Запропонований методичний інструментарій застосовано для формування різних типів рейтингів підприємств портового господарства Азово-Чорноморського басейну. Порівняльний аналіз рейтингів дозволив класифікувати морські порти України за рівнем конкурентних переваг щодо портів-конкурентів

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентна перевага, інтегральна оцінка, індекс, морський порт, рейтинг.

Постановка проблеми. В сучасних умовах рівень конкуренції на ринку портових послуг суттєво зростає, що вимагає постійного моніторингу факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища в аспекті їх впливу на формування конкурентних переваг морських портів. Це дозволить виявити як сильні сторони функціонування морських портів, так і окреслити вузькі місця в формування їх конкурентного потенціалу. В цьому аспекті актуальним постає питання вибору методичного підходу до оцінки факторів конкурентоспроможності та максимально комплексного їх врахування.